

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

N. A. BERDYAEV'İN TİN ANLAYIŞI

N. A. BERDYAEV'S
UNDERSTANDING OF SPIRIT

Nesrin ATASOY*

Makale Türü/ Article Information/ Информация о Статье: Araştırma Makalesi/ Research Article/ Научная Статья

Atıf / Citation / Цитата

Atasoy, N. (2021). N. A. Berdyaev'in Tin Anlayışı. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (27), 494-504.

Atasoy, N. (2021). N. A. Berdyaev's Understanding of Spirit. *The Journal of Kesit Academy*, 7 (27), 494-504.

 10.29228/kesit.47764

Geliş / Submitted / Отправлено: 19.11.2020
Kabul / Accepted / Принимать: 20.06.2021
Yayın / Published / Опубликованный: 25.06.2021

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. This article was checked by İntihal.net. Эта статья была проверена
Интихал.нет Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. This article is under the Creative Commons license. Это
произведение доступно по лицензии Creative Commons.

*Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, nesrinerturk@sakarya.edu.tr

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

N. A. BERDYAEV'İN TİN ANLAYIŞI*

N. A. BERDYAEV'S UNDERSTANDING OF SPIRIT

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ATASOY

Öz: Berdyaev, gerçeklik anlayışı açısından, düalist bir filozoftur. Bir yanda doğanın, maddenin, zorunluluğun krallığını, diğer yanda ise tinin, özgürlüğün, eylemin krallığını kabul eder. Bu iki dünya, iki krallık birbirine karşıttır. Gidimli düşünce ve rasyonel kavramlarla ulaşılamayan tinsel hakikatler, özgürlük, Tanrı-insan ilişkisi sadece tinsel deneyimle açık hale gelir. Bu deneyim, rasyonel kavramlarla ya da mantığın diliyle değil, sembol ve mit aracılığıyla ifade edilir. Bu çalışmada Berdyaev'in tin ve onunla bağlantılı olarak tinsel deneyim anlayışına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Berdyaev, tin, doğa, tinsel deneyim, sembol, mit.

Abstract: Berdyaev is a dualist philosopher in terms of his understanding of reality. He accepts the kingdom of nature, matter, necessity on the one hand, and the kingdom of spirit, freedom, action on the other. These two worlds, two kingdoms are opposed to each other. Spiritual truths, freedom, God-human relationship, which cannot be reached with discursive thought and rational concepts, become clear only through spiritual experience. This experience is expressed through symbol and myth, not by rational concepts or the language of reason. In this study, Berdyaev's understanding of spirit and spiritual experience in connection with it is included.

Key Words: Berdyaev, spirit, nature, spiritual experience, symbol, myth.

GİRİŞ

“İnsan tını zindandadır. Bu zindana ‘dünya’, verilmişlik, zorunluluk diyorum. ‘Bu dünya’ (...) ayrılığın, bölünmüşlüğün ve nefretin/düşmanlığın” dünyasıdır. Gerçek yol, ‘dünya’dan özgürleşmenin

* “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. Bu çalışma, “Nikolay Berdyaev'te İnsan ve Özgürlük Sorunu” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Statements of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”: No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article. This study was produced from the doctoral thesis titled “The Problem of Man and Freedom in Nikolay Berdyaev”.

tinsel yoludur, insan tininin zorunluluğun esaretinden kurtulmasıdır. Gerçek yol, 'dünya' yüzeyinde sağa ya da sola hareket değil, onun dışında bulunan çizgide yukarı ya da içe doğru hareket, 'dünya'da değil, tinin içinde harekettir" (Berdyaev, 2004a: 7).

Berdyaev düalist bir filozof olduğunu açıkça ilan eder; ancak düalizminin özel türden olduğunu da belirtir. Onun düalist düşüncesinin temelinde tin-doğa, özgürlük-zorunluluk karşıtlığı yer alır. Ona göre, hakikatin kavranması için yapılması gereken esas ayırım ruh-beden, ruh-madde, doğa ve doğa-üstü değil, tin ve doğa ayırımıdır.

Berdyaev'e göre tin: özgürlük, varoluş, numen, süje, hayat, ateş, yaratıcı edimdir. Buna karşın doğa ise zorunluluk, pasif tahammül, fenomen, obje, belirlenmişlik, sabitliktir. Objektif ve tözel⁺ olan, zaman ve uzamda ayrılan, bölünen her şey doğanın krallığına aittir. "Sadece madde değil, psişik yaşam da doğanın krallığına aittir. Oysa tinin alanı, tinin krallığı bambaşka bir özelliğe sahiptir: bu alan, ayrılığın, bölünmüşlüğü sevgiyle aşıldığı alandır. Tin, ne objektif ne de sübjektif bir gerçekliktir" (Lossky, 1952: 234).

Berdyaev'e göre tin-doğa karşıtlığı varlıkla ilgili düalist bir metafizik değil, gerçeklik doğasının ayırımının ortaya konulmasıdır. "Tin, özgürlük, süje, yaratıcı hareket, ateştir. Doğa, zorunluluk, dıştan belirlenim, obje, dış itkilere pasif hizmettir" (Berdyaev, 2006: 180). Ona göre yapılması gereken en önemli ayırimlardan biri de tin ve ruh ayırımıdır. Ruh tinle karıştırılmamalıdır çünkü o madde gibi, doğaya, doğal gerçekliğe aittir. Ancak tin, ruhtan ve bedenden ne tamamen kopuk, ne de onlara tamamen karşıttır. Tin içeriden, derinliklerden ruhu ve bedeni içine alır. Ancak tin başka türden bir gerçeklik olduğundan farklı bir boyuta aittir. Berdyaev tinin özellikle töz olarak anlaşılmasına karşı da uyarır: tin töz değildir, diğerleri arasında herhangi bir objektif gerçeklik değildir. Objektif ve tözsel olan, uzam ve zamanda bölünebilen her şey doğal dünyaya aittir. "Tinsel dünyada ayrılık, bölünmüşlük yoktur. Tinin yapısı Parmenidesçe değil, Herakleitosçadır: tin ateşli harekettir" (Berdyaev, 2006: 186-187).

Berdyaev'e göre insan "Düşüş"le birlikte bütünlüğünü kaybetmiş, dünyada her şey birbirine ve süjeye 'dışsal', yabancı, bu nedenle de baskıcı ve zorlayıcı olmuştur. Her şeyin ayrıştığı, parçalandığı ve maddi olarak ağırlaştığı dünyada belirlenmişlik hüküm sürmeye başlamıştır (Berdyaev, 2006: 324). Süjenin tahrif olmuş bilincinin dünyayı algılayış biçimi için Berdyaev 'objektifikasyon' terimini kullanır. Objektifikasyon, aynı zamanda onun, kendi temel felsefi sezgisi olarak adlandırdığı şeyi ifade etmek için kullandığı terimdir. Objektifikasyon kavramı, Berdyaev'in objektif dünyanın sağlamlığına ve değişmezliğine inanmanın ve ona güvenmenin mümkün olmadığı düşüncesinden doğar (Sharama, 1994: 40). Başlangıçta bilinç objektifikasyon ediminde aktiftir, sübjektif duygularını dışlaştırır, onları yansıtır ancak daha sonra kendisinin oluşturduğu objeler ona karşıt bir konum alır. Süje, objektifleştirdiği dünya karşısında pasif, ona bağımlı hale gelir (Berdyaev, 2004b: 562). Tin, ateştir, onun yaratıcılığı alevdir. Objektifikasyon, tinin yaratıcı ateşinin ölümüdür. (Berdyaev, 1939: 57). Objektifikasyon sonucu kurulan dünya, tine karşıt, "büyülü, düşmüş dünyadır, varoluşsal varlıkların değil, fenomenlerin, görünüşlerin, objelerin dünyasıdır (...) Objektifikasyon, dünyanın aşağılığının, içinde bulunduğu köleleşme durumunun, zorunluluk ve bölünmüşlüğü epistemolojik tercümesidir,

açıklamasıdır. Objektif dünya, kavramlarla rasyonel bilgiye tabidir ancak kendisinin kaynağı irrasyoneldir” (Berdyayev, 2002: 312).

Berdyayev Kant’ın fenomen-numen ayrımını haklı görür ancak fenomenler dünyasına karşıt olarak numenler dünyasını deneyime ve bilgiye kapalı olarak kabul etmesinin yanlış olduğunu düşünür (Berdyayev, 2002: 559). Ona göre Kant’ın felsefesindeki eksiklik, insanın neden objektif formdaki bilgiyi kullandığını açıklayamamasıdır. Berdyayev’e göre bu bilgi formu ilk-günahın, Tanrı’dan uzaklaşmanın sonucu olarak ortaya çıkar ve insanların birbirinden ayrılmasına, kopmasına yol açar.

Berdyayev, “süje Tanrı tarafından, obje ise süje tarafından yaratılmıştır” der. Fakat bu, onun, Kant gibi, doğa bilimlerinin incelediği doğayı bizim sunuşlarımız/temsillerimiz olarak kabul ettiği anlamına gelmez. (Berdyayev, 1936: 7). Berdyayev’e göre Düşüş sadece düşünce aracılığıyla objektifikasyona yol açmaz, o varlığın daha aşağı alanı olarak bir doğa yaratır. Dolayısıyla “objektifikasyonun sadece bilgi alanında meydana geldiğini düşünmek yanlıştır; o ilk olarak ‘varlık’ta, realitenin kendisinde meydana gelir. O sadece ‘bilen’ olarak değil, canlı varlık olarak süjenin ürünüdür. Objektif dünyaya Düşüş birincil hayatta gerçekleşir. Fakat bunun sonucu olarak biz ikincil, rasyonelleştirilmiş, objektifleştirilmiş olanı gerçek kabul edip, birincil, objektifleştirilmemiş olandan şüphe ederiz. Düşmüş dünyaya ait zihnin strüktürü bu şekildedir” (Berdyayev, 1952: 78). Objektifikasyon, fenomenler dünyasının üzerimize baskı kuran muazzam bir empirik realite kazanmasına yol açar (Berdyayev, 1952: 57). Ancak Berdyayev bununla, objektif dünyadaki varlıkların -insanların, hayvanların, bitkilerin vb.- gerçek dışı olduklarını ve arkalarında kendinde-şeylerin bulunduğunu kastetmez. Ona göre bu, bu dünyanın olmaması gereken bir tinsel ve ahlaki durumda olduğu, düşmanlık ve yabancılaşma, dışlaştırma, zorunluluğa tabi olduğu anlamına gelir.

Objektifikasyon insanın, zamanın, uzamın, nedenselliğin ve rasyonelleştirmenin koşullarına tabi olmasıdır. Fakat kendi varoluşsal derinliğinde insan tinsel dünya ve bütün kozmosla birliktelik/komünyon halindedir. “Kendinde-şey sadece ben-için olabilir ve ben sadece benim-için-şeyi düşünebilirim. Objektifikasyon, dışlaştırılmış “Ben-değil”in içsel olarak var olan “Sen”in yerine yükselmesidir. Düşüncenin konusu düşüncenin kendi ürünüdür ve bu objektifikasyon edimidir” (Berdyayev, 2004b: 78).

Berdyayev’in numenal ile fenomenal arasındaki ilişkiyi bu şekilde yorumlaması Platonizm’den çok farklıdır ve Kantçı düalizmin sınırlarının dışına çıkar. “Numen tindir, kişiliktir, özgürlüktür; bu dünyada etkin/aktif olan yaratıcı enerjidir” (Berdyayev, 1952: 64).

Berdyayev insanın görevinin, dışsallıktan ve zorunluluğa/gerekliliğe bağımlılıktan, doğa ve tarihin “objektifliği”nin gücünden özgürleşmek/kurtulmak, kişisel ve aynı zamanda diğer insanlarla birliktelikte deneyimlenen gerçek varoluşun doluluğu/tamlığı olan tinselliği ve özgürlüğü keşfetmek olduğunu belirtir. Bu ise köleleşmiş dünyanın tinin gücüyle dönüştürülmesinin işaretidir.

Berdyayev’e göre “Kant’ın temel hatası verisinin fenomenler olduğu duyusal deneyimi kabul etmesi fakat verisinin numenler olduğu tinsel deneyimi kabul etmemesidir. (...) O sadece olumsuz anlamda haklıdır: kavramlar aracılığıyla bilgimizin tüm araçları sadece fenomenler dünyasında uygulanabilir” (Berdyayev, 1952: 13). Ancak Berdyayev’e göre numenler dünyasının

bilgisi de mümkündür. Numenin, tinin bilgisi objektifikasyon yoluyla değil tinsel deneyim yoluyla elde edilir.

Berdyaev, tinsel deneyimi, tinsel/numenal dünyanın doğrudan deneyimlenmesi olarak anlar. Tinsel dünyanın doğrudan deneyimlenmesi, objektif dünyadaki yabancılaşmanın, dışlaştırmanın, uzam, zaman, madde kategorilerinin aşıldığı en gerçek deneyimdir ve en gerçek bilgiyi verir. Ancak bu bilgi genelde “bu dünyada” gerçeklik olarak kabul edilen süje-obje uygunluğu, ya da objenin süjedeki yansıması anlamında bir bilgi değildir. Tinsel deneyimde gerçekliğin kendisi tezahür eder ve bu gerçekliğin “bu dünyadaki” gerçekliklere tekabül edip etmediği sorusu deneyimi yaşayan kişi tarafından sorulmaz. Bu tür sorular anlamsızdır çünkü tinsel deneyimin kanıtlara ihtiyacı yoktur –*Tinsel hayat bir gerçekliğin yansıması değil, gerçekliğin kendisidir* (Berdyaev, 2006: 182).

Berdyaev, azizler, mistikler gibi yüksek bir tinsel yaşama sahip insanların tinsel deneyimlerini “gerçekliğin kendisi” olarak tanımlar. Bu, tinin ve Tanrı'nın açığa çıktığı deneyimdir. Tin'e araçsız ulaşılır, o kanıtlanmaz. Tinsel deneyim insan hayatındaki en büyük gerçekliktir. Onda Tanrısallık kanıtlanmaz, gösterilir. “Tanrı ve Tanrısallık, tin ve tinsel hayatta, deneyimde verilidir, tezahür ederler ve görülürler, refleksyonla temellendirilmezler” (Berdyaev, 2006: 181).

Berdyaev, tinsel yaşamın düşük seviyede oluşunu ya da hiç olmayışını tinsel yaşamın var olmadığına, onun yanılısına olduğunun kanıtı olarak kabul etmez. “Gerçekliğin açığa çıkarılması tinin aktifliğine, gerilim ve yanmasına bağlıdır. Tinsel gerçeklikler, doğal dünyadaki şeyler gibi kendilerini bize açmaz, bize taşların, ağaçların, masaların, sandalyelerin, mantık yasalarının verildiği gibi dışarıdan verilmez” (Berdyaev, 2006: 181). Sadece ruhsal (psişik) deneyime sahip olan birine tinsel deneyimin varlığı ve imkanı kanıtlanamaz, o insanın içinde, tininde ortaya çıkar. “Tanrı'nın gerçekliği dışarıdan ithal edilemez ve dışarıdan kanıtlanamaz” (Berdyaev, 2006: 184).

Berdyaev, tinsel deneyimin ya reddedildiğini ya da psikolojinin konusuna indirildiğini belirtir ve onun varlığının da genelde onu deneyimlememiş olanlar tarafından reddedildiğini ekler. “Fakat böyle bir deneyime sahip olmayan biri tüm insanlar adına onun imkanı olduğuna karar verebilir mi? diye sorar. “Eğer” der Berdyaev “yaşadığım deneyimde bir şey benim için açık hale gelmezse bu başkalarına da açılmadığı anlamına gelmez. Bilgi için gerekli şart, daha çok tevazu, genel olarak insanlığın değil, insanın kendi doğasının sınırlarına dair daha çok bilinçtir, işte bu *docta ignorantia*'dır” (Berdyaev, 2006: 185).

Nihai gerçekliğin, Tanrısallığın, numenin deneyimlendiği mistik deneyimin sağladığı bilgi Berdyaev'in düşüncesinin merkezinde yer alır. Ona göre mistik deneyim, tinsel deneyimin zirvesi ve derinliğidir. Bu derinlik ve yükseklikte insan son gizeme dokunur. “Mistiklik gizem yani tükenmeyen, ifade edilmeyen, dipsiz bir derinlik gerektirir. Fakat aynı zamanda bu gizemle canlı bir teması, onunla ve onda yaşamı gerektirir” (Berdyaev, 2006: 413).

Gizem, insanı kendine doğru çeker, içine dalınmasına ve onunla iletişim/birliktelik kurulmasına imkan verir. Çünkü “Tanrı'nın yüzü yaratılmış düyaya, yaratılanların dünyasına Gizem olarak dönüktür ve biz Tanrısallık Yüz'ü sadece Gizem olarak görebiliriz” (Berdyaev, 2006: 414).

Mistikliğin temeli, insan tini ile Tanrısal tin, yaratılan ile Yaradan arasında içsel yakınlık ve birlikteliğidir. “Mistiklik yaratılmışlık halini aşmaktır. Mistikliğin en derin ve esas tanımı budur. (...) Mistiklik Tanrı'nın insana transandent konumunu, insanın bir yaratılmış olarak değersizliği anlayışını ortadan kaldırır, doğal dünyanın kapalı dairesinin son hakikat olmadığını, hayatın, varlığın ifade edilmiş nihai gizemi olmadığını açığa çıkarır” (Berdyayev, 2006: 416).

Mistiklikte dışsal hiçbir şey yoktur, objektifikasyon yoktur. Orada her şey içseldir, her şey içeriye alınır. Bir şeyi mistik olarak deneyimlemek demek onu içsel-tinsel, tinin derinliğinde bir olay gibi yaşamak demektir (Berdyayev, 2006: 419). “Mistik yolda dışsal, maddi, objektifleşmiş dünya söner, duyuşsal olan için gece olur ve her şey tinsel ve Tanrısal dünyanın çerçevesinde açılır” (Berdyayev, 2006: 420). Berdyayev nihai gerçekliklerin sadece mistiklikte açığa çıktığını ve onda insanın ikincil olanın, sembollerin dünyasını terkettiğini düşünür. Ona göre dinde ve teolojide sembolik olan ve cisimle işaret edilenler, mistiklikte gerçeklik olur, ilksel hayatın nihai derinliği olarak açılır. Dolayısıyla Tanrısal hayata da sadece mistik tefekkürde ve mistik birleşmede ulaşılır.

Berdyayev'e göre dinin temeli mistiktir ve dinin mistik bir yanı vardır. Ancak din daima ulusların doğal-tarihsel hayatına dönüktür, dinin doğası toplumsaldır; din, insan kitlelerinin hayatını düzenler ve daima ortaklık gerektirir. “Durkheim dini sosyal olgu olarak kabul etmekte ve onu toplumla ilişkilendirmekte haklıdır. Din daima eğitir, yürütür, tinsel hayatta hiyerarşik dereceler/seviyeler oluşturur, daima yollar gösterir, daima tinsel hayatın sadece Tanrı'ya doğru yükselmek değil günahkar dünyaya inmek olarak da kurulduğunu hatırlatır” (Berdyayev, 2006: 420). Berdyayev'e göre dinde heterenom unsurlar kaçınılmazdır. O bütün insanlığa dönüktür, halk kitlelerine, hepsine hakikat ve ışık götürür, sadece seçilmişler için değildir. “Dinde sadece heteronomi değil ekzoterizm de vardır” (Berdyayev, 2006: 420). Berdyayev dini sadece vahiy değil aynı zamanda gizemlilik olarak görür ve Tanrısal sır ve gizemlerin insanların tinsel seviyelerine, bilinçlerinin kapasitesine göre açıldığını söyler. “Fakat ekzoterik olanın ardında daima gizli olan bulunur. Mistiklik dinin ezoterizmidir, o gizlidir. Din herkes için olmalıdır, bu onun görevidir. Mistiklik azınlık için var olabilir. Mistiklik aristokratiktir. Dinin heteronomik ve ekzoterik unsurları kolayca dejenere olur ve tin dini hayatta kaybolmaya başlar. O zaman mistikliğe, dini hayatta daha gizli ve ezoterik olana, ilk-kaynaklara yönelmek gerekir” (Berdyayev, 2002: 421). Çünkü Berdyayev'e göre dinde tinsel deneyim objektifleşir, toplumsallaşır ve organize edilir oysa mistiklik insanların ve ulusların hayatlarını organize etmez. Bu onun, dinle mistiklik arasında gördüğü temel farktır (Berdayev, 2006: 432).

Mistiklik hayatın ilk-temeli, hayat hakkında ve hayat anlayışı ile ilgili her şeyi kapsayan duygu olarak anlaşılabilir –o her yere yayılmıştır, her yerdedir. Her yönden gizemlerle çevrelenmişizdir ve gizemin sembolleri her yerdedir. “Hayatın gizemliliğinin derin sezgisi de mistikliktir” (Berdyayev, 2002: 154). Berdyayev mistikliğin aziz olmaya bağlı olmadığını belirtir: “Aziz olabilirsin ama mistik yeteneğin olmayabilir, mistik olup aziz olamayabilirsin” (Berdyayev, 2006: 423). Örneğin ona göre Dostoyevski mistik yoldan gitmemesine ve özel bir mistik disiplin bilmemesine rağmen, hayatı hissedışı ve anlayışı bakımından bir mistiktir (Berdyayev, 2006: 423).

Mistik deneyimin zirvesini sadece Tanrı'yla birleşmek olarak düşünmez Berdyayev. Ona göre mistik deneyimin zirvesi, bu birleşme aracılığıyla insana ve dünyaya dönmek ve sevgi ve

yaratıcılık oluşturmaktır. Mistik deneyimin zirvesinde “Tanrı’da yaratılmış olmak aşılır, doğal varlık aşılır. Tanrı’da insan doğası artık başkadır, yenidir, o, kendi yaratıcılık gücüyle yenilenmiştir” (Berdyaev, 2006: 438).

Berdyaev mistik deneyimi, içine doğal dünyayı alan ve artık hiçbir şeyin onun dışında bulunmadığı deneyim olarak tanımlar. “Gerçek mistiklik yabancıların, dışsal olanın baskısından kurtarır. Mistik deneyimde her şey benim tarafımdan benim olarak yaşanır. Mistiklik, her şeyin doğal dünyadan farklı olduğu, kopukluğun olmadığı, hiçbir şeyin bir başka şeye göre dışsal olmadığı tinsel dünyanın derinliğine girer. Benim dışımda hiçbir şey yok, her şey benim içimde, benim derinliğimdedir” (Berdyaev, 2006: 439). Fakat bu mistik hakikat her tür sübjektivizme, psikolojizme, solipsizme karşıttır çünkü bu, benim dışımda hiçbir şeyin olmadığı ve her şeyin benim durumum, benim halim olması demek değildir. “Bu hakikat, her şeyin en gizli derinliği ile yer aldığı ve her gerçekliğin kendi içsel özelliği ile açıldığı gerçek tinsel hayatın ortaya çıkması demektir. Ben her şeydeyim ve her şey bende” (Berdyaev, 2006: 439).

Berdyaev, Tanrı bilgisinin mistik deneyimle elde edildiğini ve elde edilen bu Tanrı bilgisini, rasyonel yoldan, diskürsif düşünceyle ulaşılan Tanrı bilgisinden üstün kabul eder. Çünkü “Hakikat’in kriteri akılda değildir, intellekte/anlama yetisinde değil, bütünsel tindedir” (Berdyaev, 2004: 545). Nitekim, hakikatin doğrudan bilgisi olarak mistik bilgiye tanıdığı bu üstünlük nedeniyledir ki Berdyaev, felsefesinde en önemli yerde bulunan özgürlük görüşünün temelinde mistiklikliyi koymuştur. Ancak o, bunu yaparak yeni bir mistik doktrin oluşturmayı amaçlamaz. Berdyaev’in felsefesinde mistiklik metodolojik işlev görür. O, mistisizmi araç olarak kullanır.

Berdyaev’e göre tinsel deneyim kavramlarla ifade edilemez. O ancak sembollerle ifade edilebilir. Çünkü tinsel dünyaya yönelmiş bilinç bu dünyanın sembollerle dolu olduğunu anlar. “Berdyaev’in tarif ettiği mistik deneyim, konusunun bilgisini verir. Fakat bu sadece sembollerle ifade edilebilecek salt bir deneyimdir” (McLachlan, 1992: 147).

Berdyaev için “objektif” bilgiden daha büyük değere sahip olan “tinsel” bilgi kavramlarla değil “sembol” ve “mit” aracılığıyla ifade edilir. O, sembol ve miti, tinsel deneyimle ulaşılan Hakikati iletme araçları olarak görür. Tinsel hakikat sadece metaforla iletilebilir. Nitekim insanlığın büyük öğretmenleri bundan dolayı soyut terimler yerine meseller, benzetme ve mit kullanmışlardır. (Seaver, 1950: 22). “Sembol, aracı, işaret ve ilişki demektir. Tek bir dünya, varlığın tek bir düzlemi olsaydı eğer sembol olmazdı. Sembol, bir dünyanın anlamının diğer dünyada bulunduğunu, diğer dünyadaki anlamın işaretinin verildiğini söyler” (Berdyaev, 2006: 222). Berdyaev’e göre sembol, sadece iki dünyanın varlığını ifade etmez aynı zamanda bu iki dünya arasında ilişki/bağ olabileceğini, “bir dünyanın diğerine bağlanabileceğini, bu iki dünyanın nihai olarak ayrı olmadıklarını” da ifade eder; “sembol iki dünya arasında köprüdür” (Berdyaev, 2006: 222). Sembol iki dünyayı hem ayırır hem de bağlar. Bizim empirik dünyamızın kendi başına önem ve anlamı yoktur, o anlamını başka bir dünyadan, tinin dünyasından, tinsel dünyanın sembolü olarak alır. Berdyaev’e göre doğal dünya, yaşamın anlamını yaratan hayat kaynağını içermez; doğal dünya onu sembolik olarak tinsel dünyadan alır. Yani “Logos tinsel dünyadadır, doğal dünyada o tekrar-oluşur, sembolize olur. Hayatımızda önemi ve anlamı olan her şey diğer dünyanın işareti yani sembolüdür (Berdyaev, 2004: 222). İnsan da bu nedenle

“Tanrı’nın suret ve görüntüsü olarak yani Tanrısal’ın sembolü olarak sonsuz derecede önemli ve anlam yüklüdür” (Berdyayev, 2006: 223). Dolayısıyla objektif-doğal dünya kendi başına anlamdan yoksundur. Onu anlamlı kılan, ona anlam yükleyen tinsel dünyaya yönelmiş, her yerde ve her şeyde öteki dünyanın işaretlerini gören bilinçtir.

Berdyayev dünya hayatında anlamın varlığının kanıtlanabileceğini, onun, doğanın araştırılmasıyla akıl yoluyla açığa çıkarılabileceğini kabul etmez. Çünkü ona göre anlam, sadece tinsel deneyimde yaşanarak, tinsel dünyaya yönelerek bulunabilir. Anlam sadece anlamla dolu hayat aracılığıyla kanıtlanabilir, o anlamın dünyasına dönmüş, sembolik, ilişki kuran bilinç tarafından gösterilir. Varlığın derinliği ancak sembolik dünya anlayışı ile aydınlatılabilir ve bu dünyadaki insanın doğal hayatı sadece sembolik olarak aydınlanınca anlamla dolar (Berdyayev, 2006: 223).

Doğal-objektif dünyanın resminde görünmeyen tüm dini olaylar tinsel hayatta açığa çıkar ve gerçekleşir. Tinsel hayat tam olarak sembolik hayattır yani iki dünyayı ya da Tanrı ile dünyayı birleştiren hayattır. Natüralist teolojinin varsaydığı gibi Yaratılış, Düşüş vb. gibi olaylar bu dünyada, bu uzam ve zamanda değil tinsel dünyada gerçekleşmiş olaylardır. Tinsel dünyadaki tüm bu olaylar doğal ve tarihsel dünyada sembolik olarak tekrar-yaratılmıştır (Berdyayev, 2006: 192). Buna göre, İsa Mesih sadece tinsel dünyada değil, doğal-tarihsel dünyada da doğmuş, ölmüş ve dirilmiştir. Onun doğumu, hayatı, çarmıhtaki ölümü ve dirilişi doğal dünyadan gerçek olaylardır. İncil’de anlatılanlar doğal, zamansal-uzamsal dünyada olan her gerçeklik gibi tarihte, zamanda, uzamda gerçekten olmuştur yani sembolik gerçektir, tinsel dünyadaki olayları tekrar-yaratan sembolik gerçektir (gerçek sembol). Bu demek değildir ki İncil tarihindeki olaylar sadece sembol iken tarih biliminin kanıtladığı diğer tarihsel olaylar gerçektir. Objektifleştirilmiş dünya düzeninde olup biten tarihteki tüm olaylar sembolik gerçeklerdir, tinsel hayatın tekrar-yaratılmasıdır. Fakat İsa Mesih’in İncil’de anlatılan hayatı, tinsel dünyadan dünya tarihindeki diğer olaylara göre çok daha büyük anlam ve öneme sahip, tekrar edilemez ve merkezi olayları sembolize eder ve tekrar-yaratır. Bu olaylar tinsel hayatın varlığı hakkında bilgi verir, hayatın birincil gizemi, hayatın Tanrısal anlamı hakkında konuşur (Berdyayev, 2006: 205). Fakat Berdyayev bu türden bir anlayışı İsa Mesih’in gerçek insan hayatını kabul etmeyen Doketizm’le karıştırılmaması gerektiği konusunda uyarır. Doketizm’e (monofizitizm) göre, tinsel ve tanrısal doğa, natüralist, objektifleşmiş anlamda gerçekliğe sahiptir oysa bedensel hayat ve insan doğası hayali ve yanıltıcıdır. “Biz ise” der Berdyayev “bedenin hayatının bu dünyada sembolik gerçekliğe sahip olduğunu ve insanın da Tanrı kadar gerçek olduğunu, sadece sembolik tekrar-yaratımında değil tinsel dünyanın gerçekliğinde de gerçek olduğunu iddia ediyoruz.” (Berdyayev, 2006: 206).

Tinsel dünyada olan zaman-dışı ve uzam-dışıdır fakat uzam ve zamanda, maddede sembolik olarak tekrar-oluşturulur. Bu nedenle maddi-bedensel olan, Hristiyanlık tarihinde kutsal anlama sahip olur. Kutsal anlam tam da sembolik anlamdır.

Sembollerin yanı sıra Berdyayev, tinsel hakikatlere ulaşma yolunda mitin de önemine değinir. Mit’in sözlük anlamı “geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatıma sahip halk hikâyesi, mitos”tur. Berdyayev mit ve mitolojiyi, yaygın anlayışın tersine, ilkel insan zihniyetinin doğal gerçekliğe karşıt hayalleri ya da imge-

lemleri olarak anlamaz. "Mit tinsel hayattaki olayların doğal dünyada sembolleşmesi ve insanın hafızasına/belleğine, diline ve eserlerine kazınmasıdır. Mit, bu dünyayı aşan gerçeklikleri temsil eder/sunar; imaj ve sembollerde iki dünyayı bir araya getirir" (Lampert, 1945: 42).

Berdyaev şöyle der: "Mistik-sembolik bilginin temelinde mit bulunur. Sembol mitoloji yaratır. Bilginin daha yüksek basamaklarında felsefe ve din, kavramların hakimiyetinden kurtulur ve mite döner" (Berdyaev, 2006: 238). Ona göre dini felsefe mitlerle doludur ve dini felsefenin kendini ve görevini yok etmeden mitlerden kurtulması mümkün değildir. Bu nedenle Berdyaev'e göre dini felsefe mit-yaratıcılığıdır, imajinasyondur/imgelemdir. "Platon ve Plotinus'tan Shcelling ve Hartman'a kadar gnostik tipten tüm düşünürler mitlerle çalışır. Böhme'nin tüm gnosisi mitolojiktir" (Berdyaev 2006: 238).

Berdyaev, Platon'un felsefesine Orfik mitler sinmiş olduğuna işaret eder ve canlı bilginin, yaşayan bilginin mitolojik olduğunu; mitin, kavramdan çok daha fazla gerçek olduğunu belirtir. Ona göre mit, ilkel zihnin uydurması, hayali, illüzyonu, yapısı gereği gerçekliğe/gerçeğe karşıt bir şey değildir. Mitin ardında tinsel hayatın ilk-fenomenleri, en büyük gerçeklikler gizlidir. Ulusların mit-yaratıcı hayatları gerçek tinsel hayattır, soyut kavram ve rasyonel düşünce hayatından daha gerçektir. Mit daima somuttur ve hayatı soyut düşünceden daha fazla ifade eder. Mitin doğası sembolün doğasıyla ilişkilidir. Mit, doğaüstü olanı doğal olanda, tinsel hayatı bedeninin hayatında ifade eder. Mit iki dünyayı sembolik olarak birleştirir. *Prometheus miti, insanın tinsel hayatındaki, kaderindeki, doğa ile ilişkisindeki belirli olayları doğal ortamda sembolize eder* (Berdyaev, 2004: 239).

Prometheus, Diyonisos ilkeleri insanın tinsel doğasında ebedi ilkelerdir. Düşüş miti, Adem ile Havva, tinsel hayatta büyük gerçekliktir. Düşüş'ün anlamı tinsel deneyimde sunulur ve açığa çıkar. Fakat o Adem ve Havva hakkında, dünyamızda olmuş bir olay gibi mit şeklinde betimlenir. Mit daima gerçekliği betimlese de mitin gerçekliği semboliktir (Berdyaev, 2006: 240).

Berdyaev'in insan tini için "zindan" olarak gördüğü dünya, insanın Düşüş'üyle meydana gelen dünyadır. Tanrı'dan uzaklaşan insanın esas doğası çarpıklaşmış/bozulmuştur. Varlıklar hem Tanrı'dan hem birbirlerinden ayrılmış, birbirlerine yabancılaşmış, tecrit hastalığına yakalanmışlardır. Bunun sonucunda insan, kendisine zorlayıcı etkide bulunan, onu köleleştiren objeler dünyası inşa etmiştir. Berdyaev'in "objektifikasyon" adını verdiği bu edimle yaratılan dünya, tine karşıt olan doğadır: büyülü, düşmüş, fenomenlerin dünyasıdır. Hakiki dünya, tinin dünyasıdır.

Bizim hakikat kavramımız hala objektifikasyonun büyüğü altındadır. Bu dünyada sadece, objektif olarak kontrol edilebilen, doğru, gerçek ve güvenilir kabul edilir. Bilim ve teknoloji gibi, objektif düşünmenin iktidarı, hem tinin hem de kişinin/bireyin hayatını yabancılaştırır ve boğar.

Hakikatin iki anlamı vardır: realitenin bilgisi olarak hakikat ve realitenin kendisi olarak hakikat. Hakikatin kriterleri nerede aranmalıdır? Çoğu zaman insanlar bu kriterleri, hakikatten daha aşağıda olanda, zorunlulukları ile objektif dünyada ararlar. Oysa diskürsiv (gidimli) düşünme, nihai hakikat için hiçbir kriter sağlayamaz, yetersizdir, ne başlangıcı ne de sonu bilir. Hakikatin

biricik kriteri, hakikatin bizzat kendisidir, ondan yayılan ışıktır. Hakikatin objektif dünya ile ilgisi yoktur, o tıne bağlıdır. Hakikat, dolaysız/araşsız bir şeydir. Hakikat, Tinin insanda uyanışdır, insanın Tinle birleşmesidir. Hakikat, objektif dünyada değil, Tin'in dünyasındadır: o sadece, objektif dünyanın aşılması ile bilinebilir. Objektif dünyanın aşılması ise ancak tinsel deneyimle mümkündür. Tin'in dünyası dolaysız tinsel deneyim içinde ve tinsel deneyim aracılığıyla tanınır, bilinir. *Tinsel deneyim, insan hayatının en yüce gerçeğidir: bu deneyimde, ilahi olan kanıtlanmaz, sadece gösterilir.*

Tinin gerçekliğine, bütün yüksek yaşamıyla, insanlığın tüm deneyimi tanıklık eder. Onun gerçekliğinin inkarı, gerçeklere karşı körlük ve sağırlık, varlığın niteliklerini seçememe ya da ayırt edileni ifade edememe anlamına gelmektedir. Oysa tin, doğal şeylerin dünyasından daha gerçektir. Bu gerçekliğ kanıtlanmamıştır ancak, nitelikleri ayırt etme yeteneğine sahip olanlar tarafından görülebilir ve tecrübe edilebilir. Ancak bu rasyonel biçimde dile gelemeyen, sezgisel bir bilgidir. Bundan dolayı tinsel deneyim ve tinsel deneyimin zirvesi olan mistik deneyimle elde edilen bilgi sadece semboller ve mitlerle iletilebilir.

Berdyaev'e göre mit ve tinsel deneyimden uzak saf felsefe Tanrısallık'ı dolayısıyla da en gerçek hakikati bilemez. Öte yandan kavramların yardımıyla işleyen teoloji de bu konuda başarısız olacaktır. Tanrısallık'ı rasyonel yoldan bilme adına gerçekleştirilecek her deneme, monizm ya da soyut düalizm tehdidi altındadır. Tanrısal doğa ile ilgili paradoksal olmayan her anlayış Tanrısal hayatın gizeminden umutsuz şekilde uzaktır. Tinsel hayat ve Tanrısallık'ın ezoterizmi rasyonalize edilemez. Fakat akıl bu paradoksalığa ve antinomiye ulaşma gücüne sahiptir, akıl kendisi için akıl-üstü olanın varlığını bilebilir. Nicolaus Cusanus'un *docta ignorantia* (kişinin bir konudaki bilgisizliğinin farkındalığı) hakkındaki öğretisinin anlamı da budur. Echart'ın Tanrı'dan daha derinde bulunan Gottheist'i, Böhme'nin Ungrund'u tam da bu anlama gelmektedir. Bu noktada Berdyaev, Hristiyan öğretisinin sahip olduğu Teslis, İsa-Mesih'in Tanrı-insan doğası gibi problemleri de temellendirme olanağı bulur. Tanrısallık, Teslis, İsa Mesih'in Tanrı-insan doğası rasyonel düşünce ve mantıksal kavrama için tamamen ulaşılmazdır. Gerek Teslis, gerek İsa Mesih'in doğası *mitologemadır*. Ayrıca Tanrı için kavram oluşturmak imkansızdır. Bu gibi alanlarda sadece mit ve sembollerle konuşmak mümkündür. İşte bu sebepten Berdyaev'in Tin anlayışı mit ve sembolizmle sıkı bir bağlantı içindedir.

KAYNAKÇA

- Berdyaev, N.A. (1936). Problema Čeloveka (K posroeniiu khristianskoi antropologii). *Put Dergisi*, No 50.
- (1939). *Spirit and Reality* (Çev.: G. Reavey). London: Geoffrey Bles: The Centenary Press.
- (1952). *The Beginning and the End* (Çev.: R.M. French). London Goffrey Bles: The

- Centenary Press.
- (2002). *Samopoznaniето*. (Rus. Çev.: S. Mundrova Nedelcheva). Sofya: Hristo Botev Yayinevi.
- (2004a). *Az i Sveta Na Obektite* (Rus. Çev.: N. Popova). Sofya: Zahariy Stoyanov Yayinevi.
- (2004b). *Smisalat Na Tvorchestvoto* (Rus. Çev.: N. Popova). İvan Hadjirachev, Zahariy Stoyanov Yayinevi, Sofya.
- (2006). *Filosofiya Na Svobodniya Duh* (Rus. Çev.: N. Popova). Sofya: Zahariy Stoyanov Yayinevi.
- Lampert, E. (1945). *N. Berdyaev and the New Middle Ages*. London: James Clarke Co. Ltd.
- Lossky, N.O. (1952). *N. Berdyaev. History Of Russian Philosophy*. London: George Alen and Unwin Ltd.
- McLachlan, J.M. (1992). *The Desire to Be God: Freedom and the Other in Sartre and Berdyaev*. New York: Peter Long Publishing.
- Seaver, G. (1950). *N. Berdyaev: An Introduction to His Thought*. New York: Herper and Brothers,
- Sharma, J. (1994). *The Philosophy of N. Berdyaev*. *Indian Philosophical Quarterly*, Vol. XXI, No. 4
- Spinka, M. (1950). *Nicolas Berdyaev: Captive of Freedom*. Philadelphia: The Westminster Press.